

(тепер Верховина), під час якої організували поповнення полку людьми, припасами та матеріальними засобами. Полк, після переведення до Бродів, отримав озброєння і технічне оснащення, та пройшовши курс навчання і бойового вишколу, готувався для відправи на фронт під Київ. Але ускладнення військової ситуації в Західній Україні унеможливило реалізувати ці плани [7, с. 34]. Я. Окуневський переїхав до Городенки, де не перестає займатися активною громадською діяльністю. Листується з визначними громадськими діячами, а також з редакторами популярних на той час газет. Упродовж 1919–1922 рр. Був головнокомандувачем у санітарних справах Державного Секретаріату ЗУНР. Я. Окуневський брав активну участь у військових діях Першої світової війни та показав себе, як справжній син українського народу, докладаючи усіх зусиль для отримання самостійності своєї Батьківщини. Події Першої світової війни тільки піднесли у ньому, як і в багатьох інших співгромадян, патріотичний дух.

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф. 383. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 1–5.
2. Баран Є.М. Ярослав Окуневський – відомий незнайомець ... // Сучасність. 2010. № 2. С. 154–160.
3. Блонський Р. Видатний український військовий лікар // Край. Городенка. 19 грудня 2008; Кирилас Л. «Вірібус Унітіс» // Край. Городенка. 3 січня 2009.
4. Ганідкевич Я. Ярослав Окуневський – військовий лікар, адмірал Австро-Угорського флоту, мандрівник, публіцист, меценат. URL: <http://ntsh.org/node/113>
5. Кирилас Л. Корабель Окуневського // Край. Городенка. 3 січня 2009. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Franz_Joseph_I
6. Лозинський М. Галичина в рр. 1918–1920 / Вид-ня Українського соціологічного інституту. Серія «Українська революція. Розвідки і матеріали». Кн. п'ята. Відень, 1922. С. 39.
7. Шевелева М. Український інтерес, Ярослав Окуневський. URL: http://uain.press_2020
8. Military Ukraine. Военно-історичний форум. Український слід у К.у.К.Кriegsmarine: URL: <http://forum.milua.org/viewtopic.php?t=6399>

Андрій СОВА

доктор історичних наук, професор, старший дослідник, доцент кафедри олімпійської освіти Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, старший науковий співробітник відділу новітньої історії Інституту українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України

НАЦІЄТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

Іван Боберський (1873–1947 рр.) – український націєтворець: державний, військово-політичний і громадський діяч, педагог, організатор, основоположник українського тіловиховання, спортсмен, філолог, журналіст, редактор, видавець, перекладач, архівіст, фотограф, меценат. У роки Великої війни він, як чимало свідомих українських діячів того часу, з головою поринув у вир національно-визвольної боротьби українського народу. 1 серпня 1914 р. разом з іншими відомими українськими громадськими та політичними діячами Костем Левицьким, Михайлом Павликом, Миколою Ганкевичем, Степаном Бараном, Миколою Балицьким, Іваном Кивелюком, Миколою Лагодинським, Михайлом Лозинським, Теофілем Меленем, Володимиром Темницьким, Кирилом Трильовським, Володимиром Старосольським, Льонгином Цегельським став співорганізатором Головної Української Ради (далі – ГУР) – неофіційного уряду українців Австро-Угорщини у Львові [37, арк. 1]. На першому засіданні цього органу, Іван Боберський запропонував назвати його Провідною Українською Радою, однак після обговорення схвалено назву, запропоновану, Костем Левицьким тобто Головна Українська Рада [37, арк. 3]. До повноважень цієї

міжпартійної організації українців Австро-Угорської імперії, що об'єднало представників трьох галицьких партій – Української національно-демократичної партії (далі – УНДП), Української радикальної партії (далі – УРП) та Української соціал-демократичної партії (далі – УСДП), – належали створення українських військових формувань, визначення загального напрямку української політики в роки Першої світової війни, а також як стратегічна мета – побудова незалежної Української держави на всій українській етнічній території. Наддніпрянську Україну в ГУР представляли члени Союзу визволення України.

До створеної ГУР військової колегії увійшли Теодор Рожанковський, Михайло Волошин, Степан Шухевич і Дмитро Катамай. 3 серпня 1914 р. колегія отримала назву «Генеральний штаб». Однак австрійська влада заборонила використання цієї назви, тому її перейменували на Українську бойову управу (УБУ), яка стала організаційним і координаційним центром Легіону УСС [12, с. 20; 31, с. 20]. На прохання К. Трильовського упродовж 3–5 серпня 1914 р. УБУ була розділена на дві секції і доповнена новими членами від «Українського січового союзу», «Сокола-Батька» та ГУР. До «секція акції» увійшли: Теодор Рожанковський (начальник), Дмитро Катамай (заступник начальника), д-р Михайло Волошин та Михайло Генік (члени); до «секції організації»: д-р Кирило Трильовський (голова), д-р Степан Шухевич (заступник голови), д-р Кость Бірецький, Іван Боберський, Дмитро Вітовський, Сень Горук, Володимир Темницький (члени) [34, с. 3]. Так, керівники найбільших руханкових організацій українців – «Січі» й «Сокола» К. Трильовський та І. Боберський стали діячами УБУ.

Початково, у серпні 1914 р., осідок УБУ знаходився на вул. Мохнацького, 12 (тепер вул. М. Драгоманова) у Львові, а з початку вересня – у Відні. У 1914–1917 рр. її очолював К. Трильовський, а з 1917 р., коли вона змінила назву на Центральну управу УСС – Степан Смаль-Стоцький [1, арк. 40].

Уже 6 серпня 1914 р. ГУР прийняла «Універсал» («Універзал»), в якому з-поміж іншого лунав заклик ставати до лав УСС [40, арк. 41]. Підписали «Універсал» також члени УБУ: від секції акції начальник Теодор Рожанковський, заступник начальника Д. Катамай, члени д-р М. Волошин і М. Генік; від секції організації голова д-р К. Трильовський, заступник голови д-р С. Шухевич, члени д-р К. Бірецький, І. Боберський, Д. Вітовський, С. Горук, В. Темницький.

7 серпня 1914 р. УБУ опублікувала звернення «До українського народу», закликаючи вступати в лави УСС: «Відповідно до маніфесту Головної Української Ради з дня 6 серпня 1914 р. видаємо до всієї української суспільності отсе оповіщене. Всі існуючі українські стрілецькі організації лучать ся в одну спільну організацію під назвою: «Українські Січові Стрільці» [...]» [32]. Того ж дня у часописі «Діло» за підписом Івана Боберського (голови) та Романа Волощука (начальника) «Сокола-Батька» з'явилося повідомлення такого змісту: «Члени «Січий» і «Соколів» організації «Сокола-Батька» мають тепер стати «Українськими Січовими Стрільцями» і по зголошеню в «Комітеті» своєї місцевости переходять в стрілецьких справах під приказ «Української Боевої Управи» у Львові ул[иця] Мохнацького ч. 12 [тепер вул. Драгоманова. – А. С.] аж до нашого відклику» [4].

Членами УБУ в різні роки були К. Бірецький, І. Боберський, Ярослав Весоловський, Д. Вітовський, М. Волошин, С. Горук, В. Гуркевич, Андрій Жук, Д. Катамай, Т. Кормош, Р. Перфецький, Т. Рожанковський, С. Рудницький, В. Сінгалевич, В. Старосольський, В. Темницький, С. Томашівський, К. Трильовський, Л. Цегельський, С. Шухевич та ін. [22, с. 203; 28, с. 35–36; 35, с. 8; 48, арк. 28–28 зв.]. У засіданнях УБУ часто брав участь з правом дорадчого голосу В. Бачинський. Як член УБУ, І. Боберський проводив титанічну працю, брав участь у вирішенні різних важливих питань: обговоренні й затвердженні правильників, термінології, одностроїв, відзнак, військових підручників тощо. Наприклад, 2 серпня 1914 р. на засіданні УБУ жваво обговорювалася назва

української військової формації. І. Боберський обстоював назву «Українські Стрільці», бо «Січові», на його думку «нічого не говорять чужим народам. Що це є: Січовер Шютцен? Україніше Шютцен розуміти можна зараз» [14]. Він як голова «Сокола-Батька» наголошував, що в назві мусить бути слово «Сокіл» або «сокільські», оскільки більшу частину стрілецтва творять члени сокільських товариств. Кирило Трильовський як голова товариства «Український Січовий Союз», натомість, вважав що у назві має фігурувати «Січ» або «січові». Висловлювалися пропозиції назвати стрільців «Січові Соколи» або «Сокільські Січі», однак з цим не погодився К. Трильовський [52, с. 33]. У підсумку дискусії обрано назву «Українські Січові Стрільці» [12, с. 28].

Організаційна секція, до якої входив Іван Боберський, займалася мобілізацією добровольців, матеріальним забезпеченням Легіону УСС та проводила адміністративну роботу [12, с. 27]. Атмосферу, яка панувала на той час у Львові, сам І. Боберський описав у листі до Олександра Тисовського 15 серпня 1914 р.: «Тепер тут всі заняті Українськими Січовими Стрільцями. Але вожда годі роздобути. Радник [Теодор] Рожанковський є дуже на місці чоловік, але дещо песиміст і як [Клим] Гутковський каже за дуже «прокуратор», який всіх оскаржує. П[ан] [Дмитро] Катамай все внески ставить, п[ан] [Кость] Бірецький про все хоче знати, [Степан] Шухевич з всього глузує, [Володимир] Темницький – соціал-демократ довго говорить, я всіх нуджу, щоби не їздили на боки як непідковані сани в затоки. п. [Костянтина] Малицька з ніким не сварить ся, але все робить, що до червоного хреста треба і варить їсти, гуртує жіноцтво. [Євген] Озаркевич потить ся [клопочеться. – А. С.], що зробити з хірургією, бо її не знає, але власне для того про ню говорить, бо курси про санітетів [санітарів. – А. С.] мусить мати. Патріоти зачинають слати по дві корони на Боевий Фонд, Лесь Кульчицький дав навіть 10 корон, а Крисько Олександр з Винник прислав навіть 100 корон. Патріоти декотрі думають, як би то їхати зі Львова, як москаль надійде [...] Гроший дрібних нема на лік. Щоби дістати в руки 20 сотиків треба хіба платити 20 корон, бо тепер кождий має 20 корон. З того видимо що всі дрібняки взяла армія до кантин [військова їдальня або пивна. – А. С.], а нам лишила паперове дрантя. Маю завтра виплатити Löhnung [зарплату. – А. С.] нашій армії у Львові, яка виносить щось 293 мужа і маю 1000 корон – банкнот – котрий задумую подерти на кусні, бо не маю его де змінити. Представте собі, що я став скарбником Української Боевої Управи “УБУ”» [51, арк. 13].

Зі створенням Легіону УСС гостро постала проблема його забезпечення. І. Боберський, як віддана справі людина і скарбник УБУ, доклав чимало зусиль до того, щоб належним чином вирішити це та інші завдання. У його записках того часу зафіксована сума видатків на Легіон УСС – 40 тисяч корон. За ці гроші купували «харчі, баняки, їдунки, солому, однострої, черевики, ремені до крісів». Коли ж зібраних коштів не вистарчало, а таке траплялося неодноразово, на окремі статті витрат, Іван Боберський давав власні гроші [7]. У його записнику знаходимо відповідні нотатки: «8.VIII.1914 р.: харч для стрільців в Гаях в дні 9/8 і 10/8 (Ст. Фенюк підняв) 120 корон. Я дав свої гроші. [Іван] Боберський» [7, с. 6].

Щоб забезпечити вишкіл УСС підручниками та літературою з військової справи, І. Боберський мав намір створити при Легіоні УСС «Український військовий кружок», завданнями якого було продукування української військової літератури. Він навіть закупив більше десяти фахових підручників, за якими навчалися вояки іноземних армій, і надіслав їх коменданту УСС Грицю Коссаку [3, с. 25]. І хоча реалізувати цю ініціативу вповному обсязі не вдалося, все ж з'явився український підручник Богдана Гнатевича «Правильник науки в метаню ручними гранатами» [9].

З 1915 р. УБУ провадила головню пропагандистську, видавничу і харитативну діяльність. При ній діяла «Пресова квартира», завданням якої було поширення серед широкої громадськості дописів з фронту, малюнків, світлин, листівок з

фотографіями стрілецького життя. За спогадами сучасників, її створенням і подальшою діяльністю опікувався І. Боберський, який добре розумів особливе значення цієї структури для піднесення бойового духу стрільців на фронті та фіксації подій повсякденного вояцького побуту. Завдяки І. Боберському з фондів УБУ виділялися максимально можливі кошти для забезпечення функціонування «Пресової квартири». До її роботи були залучені відомі діячі української культури – поети і літератори, художники, журналісти, історики, які своєю мистецькою працею творили незнищенний образ української стрілецької слави. Серед них: Юліан Буцманюк, Михайло Гайворонський, Лев Гец, Микола Голубець, Василь Дзиковський, Іван Іванець, Роман Купчинський, Осип Курилас, Лев Лепкий, Антін Лотоцький, Теодор Мойсейович, Осип Назарук, Осип Сорохтей та ін. [21]. Завдяки «Пресовій квартирі» УБУ видала низку публікацій про УСС, збирали світлини, документи, мистецькі й літературні твори про стрільців, влаштовувала виставки.

У межах виконання своїх обов'язків І. Боберському доводилося комунікувати з українськими громадськими організаціями, які усіяко намагалися допомагати УСС. Чи не найбільшу активність виявляв «Український Жіночий Комітет помочі раненим», заснований 1914 р. у Відні. Члени комітету піклувалися пораненими та хворими стрільцями, збирали і передавали для них книжки, часописи, молитовники, допомагали, за можливості, фінансово [16]. Цю організацію Іван Боберський жартома називав «Жіночий Комітет гостинцівлюбістків» [12, с. 50–51].

І. Боберський брав участь в організованих УБУ виїздах до місць постою УСС. Зокрема, на Різдво 1915 р. І. Боберський і В. Старосольський привезли на лінію фронту «коляду» (різноманітні гостинці) 1360 стрільцям [11; 43, арк. 32]. У документах стрілецької сотні Легіону УСС під керівництвом Зенона Носковського, які розташовувалася в Дицьковицях є про цей візит: «6 січня справляє сотня Святий Вечір в Дицьковиці при участі делегатів Боевої Управи з Відня Івана Боберського і д-ра Володимира Старосольського. Розділення дарунків від Жіночого Комітету з Відня. 7 січня святкує сотня Різдво Христове» [26, с. 168–169]. У статті «Різдвяні свята у наших стрільців», опублікованій 13 лютого 1915 р. у газеті «Діло», І. Боберський писав: «Віденські українки [«Український Жіночий Комітет помочі раненим». – А. С.] накупили різдвяних подарунків для усіх стрільців, нашили синьо-жовтих кокардок і поручили віденським стрільцям, щоби се так напакували, що і гармата переїде через паунок, а чоколяді і кокардці всередині нічого не станеться». Стрільці під час іншої зустрічі з Іваном Боберським у розположення у Свистільниках 1916 р., жартома назвали його «миротворцем» [8, с. 31].

Заходами І. Боберського у Відні організовано архів УСС, започатковано справу стрілецької мемуаристики [44, арк. 1–4 зв.]. Він був тимчасовим референтом Українського воєнного музею (розробив для нього правильник) [44, арк. 1, 6 зв.; 45, арк. 4–5 зв.]. Зібрані матеріали, які надходили до музею, Іван Боберський скрупульозно опрацьовував, розподіляв інформацію, готував публікації до часописів «Діло», «Свобода», «Світ», «Вістник Союзу Визволення України» та ін. Один із дописів І. Боберського «В українському легіоні. Картини, епізоди» угорською мовою з'явився в числі 9–10 журналу «Ukrania» («Україна»), який видавався упродовж 1916 р. у Будапешті (всього вийшло 20 чисел) [53]. Частина зібраних і упорядкованих Іваном Боберським матеріалів опублікована у виданнях УБУ. Завдяки йому побачила світ збірка матеріалів «Наші Стрільці в рік по Шевченківським здвизі 28 червня 1914» (Накладом УБУ, Відень, 28 червня 1915 р., бібліотека УБУ, ч. 1), «Сьпіваник Українських Стіхових Стрільців» [24; 29] та ін.

До збірки «Наші Стрільці в рік по Шевченківським здвизі 28 червня 1914», увійшли написані та підготовані до друку І. Боберським такі матеріали: 1) «В Карпатах», криптонім Бб; 2) «Перегляд», підписано: «Скарбник Головної Боевої Управи»; 3) «Головна става в Климци [оповідання четаря Карат-го. 9.03. списав

І. Б-кий]»; 4) «Зі звідів в Галичину [спогади стрільця з сотні К. Гутковського записав Бб]»; 5) «На Плішці [оповідане десятника Дом-го записав Оеи]». У виданні було також 65 фотографій і 1 карта [25].

Про «Співаник Українських Січових Стрільців» у своєму щоденнику Іван Боберський написав: «Ніхто не має охоти написати оцінки про співаник У. С. С. Не хочу сам писати, бо ж я його укладав. [...] В співанику є 128 сторінок, 83 пісень, 69 образців. Передна окладинка окрашена головою стрільця в мазепинці, виведена в красках, здається мені, що це перша книжка українська цього вигляду. Роботу прийняла якась друкарня в Зальцбурзі. Відтам одержував я зложені сторони до поправи. Поправляв я три рази і позбувся всіх друкарських помилок. Хто перегляне співаник, мусить признати, що нема там бездушного недбальства і загумінкової нездарности, які ціхують не раз українські видання. Добір й уклад забрали мені много часу. Ноти до пісень написав старанно і гарно Володимир Неділька. Праці малярів і світлиців вставив я в збірник, щоб скріпити силу пісень. Чоловік вчиться найбільше очима. Що видить перед собою, це переконує його й захоплює більше, чим слова про сам предмет. Ліпше видіти Львів, чим слухати опису про Львів. Пісні й образці в співанику мають розбудити воєнного духа. Колись воювали ми за себе, станьмо знова до бою за себе, не за других і не для других. [...] Закінчує співаник моє кінцеве слово з підписом ОЕИ, це є самозвуки з мого назвища «Боберський». Опісля слідує спис всіх пісень. Мого назвища нема тут ніде, так що покупець читає лишень, що співаник вийшов заходом «Артистичної горстки У. С. С.» і накладом «Центральної Управи У. С. С.». «Боева Управа» перемінила свою назву 1917 р. на «Центральну Управу». По д-рі Кирилі Трильовським обняв провід д-р Степан Смаль-Стоцький. По середині сторони 2 випечатаний клич: «Не плачем, а мечем». ОЕИ [Іван Боберський. – А. С.]» [1, арк. 38–40; 27].

Членом ГУР І. Боберський був до травня 1915 р. З метою консолідації політичних організацій українських земель, що входили до складу російської та Австро-Угорської імперій, 5 травня 1915 р. ГУР реорганізовано в Загальну Українську Раду (ЗУР) [39, арк. 2; 40, арк. 2–2 зв.]. До неї увійшов 21 представник від Галичини (від УНДП – Степан Баран, Володимир Бачинський, І. Боберський, о. Тит Войнаровський, Іван Кивелюк, Кость Левицький, Євген Олесницький, о. Степан Онишкевич, Василь Панейко, Льонгін Цегельський; від Українського парламентського клубу – Сидір Голубович, Олександр Колесса, Лев Левицький, Євген Петрушевич; від УРП – Лев Бачинський, Ярослав Весоловський, Микола Лагодинський, Іван Макух, Осип Назарук, Кирило Трильовський; від УСДП – Микола Ганкевич, Теофіл Мелень, Володимир Старосольський, Володимир Темницький, Юліан Бачинський), від Буковини Осип Безпалко, Микола Василько, о. Теофіл Драчинський, Антін Лукашевич, Омелян Попович, Ілля Семака, Володимир Ясеницький, а також 3 члени СВУ Володимир Дорошенко, Всеволод Козловський, Олександр Скоропис-Йолтуховський, пізніше замість двох останніх Мар'ян Меленевський та Андрій Жук) [30, с. 363].

Діяльність ЗУР забезпечували п'ять секцій: 1) правно-політична; 2) економічна; 3) культурна; 4) пресова; 5) еміграційна [30, с. 363]. І. Боберський працював в культурній секції [39, арк. 22]. Справи УСС й надалі вела УБУ. Правно-політична секція організувала низку важливих засідань і доповідей, готувала звернення до українців Австро-Угорської та російської імперій. Економічна секція за підтримки товариства «Сільський Господар» відбудовувала господарство Галичини. Еміграційна секція разом з «запомоговим комітетом» опікувалася військовими емігрантами. До компетенції культурної секції входило відстоювання культурних інтересів українського народу. Цьому також сприяла Загальна культурна рада. Пресова секція, на жаль, розгорнути активну діяльність не встигла.

Загалом ЗУР ставила за мету відстоювати інтереси не лише галицьких українців, а й усієї української нації. У документах ЗУР неодноразово відзначалася необхідність «вказувати головні лінії в економічних і культурних справах українського народу австрійської України» [30, с. 361]. А в статуті окреслено завдання ЗУР репрезентувати «загальні народні інтереси українського народу на час війни аж до повороту нормальних відносин на українських землях» [38, арк. 102]. Своєю кінцевою метою ця політична організація вважала побудову самостійної соборної України. Як член ЗУР І. Боберський самовіддано працював аж до 4 листопада 1916 р., дати проголошення Австро-Угорщиною створення польського королівства та широкої автономії Галичини з політичними перевагами для поляків [19]. Завдяки І. Боберському на перше засідання ЗУР 5 травня 1915 р. запрошено фотографа, який зафіксував усіх присутніх, а фотографію згодом широко розтиражовано в тодішній пресі [1, арк. 226].

Після переїзду УБУ до Відня «Пресова квартира» опинилася далеко від фронту. Для оперативного висвітлення подій і підготовки різнопланової інформації потрібно було представництво на лінії фронту. З цією метою ще наприкінці грудня 1914 р. за підтримки І. Боберського на передову був відряджений четар Юліан Буцманюк (у жовтня 1914 р. І. Боберський упродовж трьох тижнів опікувався Юліаном Буцманюком, який захворів на запалення легень. Зокрема перевіз його із Горонди до Відня, винайняв помешкання, знайшов лікаря) [5, с. 16–17]. Невдовзі там сформувалася група з кількох осіб під назвою «Артистична горстка». Правильник для неї розробив І. Боберський [44, арк. 5–6 зв.]. У першому параграфі правильника зазначалося: «Цілюю Артистичної Горстки при УСС є передати при помочи гарних штук пам'ять про Українських Січових Стрільців будучности і осінити їх в очах потомків блеском артистичної краси. Місцем побуту сеї Горстки є покищо Карпати опісля місце кождоразового побуту стрільців підчас світової війни 1914.1915: огнева лінія» [44, арк. 5]. Отже, «Пресова квартира» та «Артистична горстка» виконували однакові завдання, тільки перша – в тилу, друга – на фронті [41, арк. 1]. Івана Боберського цього періоду його діяльності як опікуна «Пресової квартири» та «Артистичної горстки» зобразив Осип Курилас на дружньому шаржі (за словами Івана Боберського – викривулі) з підписом «Скарбник ЦУ УСС професор Іван Боберський. Стрільцькі типи І «Мое поважання панам» [42, арк. 80].

Упродовж Першої світової війни І. Боберський збирав документи, фотоматеріали та спогади про діяльність УСС. Те, як він скрупульозно записував спогади стрільців, зафіксовано у розповіді Луки Луціва (псевдо – «Лука Гранічка»), яка вийшла друком у «Літописі Червоної Калини» 1929 р. [10]. Іванові Боберському вдалося зібрати унікальний архів близько 3000 світлин з життя українських добровольців [15; 23]. Допомігав порадами тим, хто робив світлини і передавав їх для друку, про що є записи у його «Дневнику» [3, с. 25].

Усвідомлюючи значення документів для історії Іван Боберський ретельно їх групував, описував, зберігав. Саме завдяки цьому збереглися унікальні документи про діяльність УБУ. Однією з позитивних прикмет його діяльності було те, що він вів нотатки, особистий щоденник, фіксував і висвітлював події у своїх публікаціях та надихав цією працею інших [2; 47, арк. 32, 34, 35, 35 зв.; 48, арк. 22; 49, арк. 16–17 зв.; 50, арк. 15–15 зв.]. На думку С. Гайдучка, коли б не І. Боберський, «то нині не булоб протоколів з засідань Боевої Управи. Бо хоч мала вона секретаря, не писалися протоколи. Остало то, що для себе списував приватно, [Іван] Боберський. Інтензивно попрацював над улагодженням українського відділу на воєнних виставах у Відні, які також не мало причинилися до обзнайомлення чужинців з нашою справою» [6, с. 39].

Документи Легіону УСС та воєнні пам'ятки, зібрані у Відні передусім зусиллями І. Боберського, неодноразово експонувалися у Відні та Львові [36, арк. 359; 3, с. 14–55]. Багатьом запам'яталася стрілецька виставка у Відні

22 жовтня – 17 листопада 1917 р., величезних зусиль до організації якої доклав саме І. Боберський [1, арк. 9; 33, с. 189]. Подібна виставка відбулася з 15 вересня до 31 жовтня 1918 р. у Львові в Національному музеї по вул. Мохнацького (тепер вул. М. Драгоманова) [13; 46, арк. 60]. За 47 днів її відвідали 2028 осіб [1, арк. 41]. Ці та інші заходи давали можливість ознайомити широку громадськість з національно-визвольною боротьбою українського народу в роки Першої світової війни. Згодом ці документи лягли в основу Музею історико-воєнних пам'яток НТШ у Львові.

Окрім того, за ініціативи І. Боберського УБУ виготовляла відзнаки, видавала листівки, поштові марки та наліпки, з метою збору коштів на «Скарб УСС». Листівки УСС (видані накладом 1 мільйон примірників!) стали дієвим засобом популяризації політичних ідей і завдань легіону [17, с. 20–21]. Вони набули широкого розповсюдження серед січового стрілецтва та цивільного населення.

За задумом і коштом І. Боберського накладом «Вістий з Запорожа» у Відні 1917 р. була виготовлена відзнака під назвою «Соборна Україна». Задум втілив у метал митець Юліан Буцманюк (ключові елементи відзнаки – галицький Лев та архистратиг Михаїл). Сама назва відзнаки відображала її основну ідею. На відзнаці вміщено напис: «УКРАЇНЦІ ПОВИННІ ЛУЧИТИ СЯ ЯК УКРАЇНЦІ ДЛЯ ОБОРОНИ ПРАВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ. МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ У РОЦІ СВОБОДИ УКРАЇНИ 1917» [18, с. 92]. Перший випуск відзнаки у кількості 30 тисяч здійснено у вересні 1917 р., другий, після 20 листопада 1917 р., був приурочений до проголошення УНР. За спогадами Степана Гайдучка, відзнаку «Соборна Україна», через брак державних військових відзнак, носили вояки Галицької армії. За гроші, отримані від продажу цих відзнак, І. Боберський 1918 р. викупив одну ділянку під «Український Город». Батько І. Боберського вболівав за українську справу, фінансово підтримував ініціативи українських громадських осередків. Так, 13 листопада 1916 р. поштовим переказом він надіслав 100 корон на «Захист імені Митрополита Андрея Шептицького» до Перемишля [20].

Отже, в роки Першої світової війни І. Боберський проявив себе як націєтворець. Він брав діяльну участь у розбудові різних структур українського визвольного руху. Як член ГУР, ЗУР, УБУ (з 1917 р. Центральної Управи) Легіону УСС він гідно представляв і відстоював інтереси українців у межах Австро-Угорської імперії та на міжнародній арені. Сучасники відзначали його невтомну та жертвовну працю в різних ділянках українського державотворення. Іван Боберський однаково ефективно виконував обов'язки громадського та військово-політичного діяча, організатора, видавця, пропагандиста, до певної міри архівіста та мецената.

Список використаних джерел

1. Боберський І. Дневник, 15.IX.1918–22.V.1919: машинопис. 176 арк. Осередок української культури і освіти у Вінніпезі.
2. Боберський І. Записник (1918): рукопис. 21 арк. Архів-Музей імені Дмитра Антоновича УВАН у США.
3. Боберський І. Щоденник 1918–1919 рр. / Упоряд. Ю. А. Мицик. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. 260 с.
4. Боберський І., Волощук Р. Члени «Січчій» і «Соколів» // Діло. 7 серпня 1914. Чис. 175. С. 6.
5. Буцманюк Ю. Мій життєпис. Юліан Буцманюк. Монографічна студія / За заг. ред. Михайла Хом'яка. Едмонтон, 1982. С. 14–22.
6. Гайдучок С. Професор Іван Боберський. «Сокіл-Батько»: спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах 1894–1994 / Упоряд. А. Благітка. Львів: Основа, 1996. С. 37–39.
7. Гайдучок С. Цифри оповідають про УСС в 1914 р. // Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. Львів, 1935. Чис. 4. Квітень. С. 5–6.

8. Гірняк Н. Організація і духовий ріст Українських Січових Стрільців. Філадельфія: Накладом видавництва «Америка», 1955. 84 с.
9. Гнатевич Б. Правильник науки в метаню ручними гранатами. Відень: Накладом Центральної Управи Українських Січових Стрільців, 1919. 38 с.
10. Граничка Л. [Луців Л.]. Як писався літопис проф. Боберського // Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. Львів, 1929. Чис. 3. Грудень. С. 13–14.
11. Гузар М. Перший Свят-вечір на фронті // За волю України. Історичний збірник УСС. В 50-ліття збройного виступу Українських Січових Стрільців проти Москви. 1914–1964. Нью-Йорк: Видання Головної Управи Братства Українських Січових Стрільців, 1967. С. 133–135.
12. Думін О. Історія Легіону Українських Січових Стрільців 1914–1918 з 99 світлинами і 23 схемами. Львів: Видавнича Кооператива «Червона Калина», 1936. 375 с.
13. Запрошення з нагоди відкриття виставки УСС в Національному музеї у Львові. 1 арк. Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).
14. Засідання Боевої Управи у Львові, дня 2-го серпня 1914 р. // За волю України. Історичний збірник УСС. В 50-ліття збройного виступу Українських Січових Стрільців проти Москви. 1914–1964. Нью-Йорк: Видання Головної Управи Братства Українських Січових Стрільців, 1967. С. 375.
15. Збірка світлин УСС. Бродівський історико-краєзнавчий музей; Українські Січові Стрільці. Збірник фотографій до історії Українських Січових Стрільців у шести тематичних збірках / Авт. тексту Я. Онищук, упоряд. Я. Онищук, О. Панькевич. Львів, 2003. [204 с.].
16. Кабаровська С. Про Повстання й діяльність «Українського Жіночого Комітету помочи для ранених» у Відні, – і про подібні йому. Для неї – все! // Альманах «Жіночої долі» з додатком календаря на рік 1930. Коломия: Накладом редакції часопису «Жіноча доля», 1929. С. 63–71.
17. Каталог українських поштових марок / Під заг. ред. Юліяна Максимчука. Ульм-Донау: Накладом Видавництва М. Бігус і С-ка, 1950. Ч. II: Недержавні випуски. 160 с.
18. Круковський О., Пахолко С. Українська фалеристика (із фондів Львівського історичного музею). Львів: Априорі, 2011. 120 с.
19. Лавров Ю. П. Загальна Українська Рада. Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2005. Т. 3: Е–Й. С. 191.
20. Лист о. Миколи Боберського до консисторії в Перемишль. Арк. 1. Приватний архів Романа Метельського (м. Львів).
21. Лотоцький А. Як дійшло було з проводом Пресової Кватири У. С. С. // Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. Львів, 1937. Чис. 4. Квітень. С. 7.
22. Макух І. На народній службі. Дітройт: Видання Української Вільної Громади Америки, 1958. 628 с.
23. Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців. Львів: Галицька видавнича спілка, 2004. 128 с.
24. Назарук О. Співаник стрільців // Діло. 4 жовтня (20 вересня ст. ст.). Чис. 225 (9785). С. 2.
25. Наші Стрільці в рік по Шевченківським здвизі 28 червня 1914. / Зладив Іван Боберський. Відень: Накладом Української Боевої Управи, 28 червня 1915 р. 112 с. (Бібліотека УБУ, ч. 1).
26. Носковський З. До історії согни Зенона Носковського. За волю України. Історичний збірник УСС. В 50-ліття збройного виступу Українських Січових Стрільців проти Москви. 1914–1964. Нью-Йорк: Видання Головної Управи Братства Українських Січових Стрільців, 1967. С. 161–170.
27. Оєи [Боберський І.]. Кінцеве слово. Сьпіваник Українських Січових Стрільців / [Уклав Іван Боберський]. Відень: Заходом «Артистичної Горстки», Накладом «Центральної Управи Українських Січових Стрільців», 1918. С. 122–125.
28. Скарбник Головної Боевої Управи [Боберський І.]. Перегляд. Наші Стрільці в рік по Шевченківським здвизі 28 червня 1914 / Зладив Іван Боберський. Відень: Накладом Української Боевої Управи, 28 червня 1915 р. С. 33–46. (Бібліотека УБУ, ч. 1).
29. Співаник Українських Січових Стрільців // Діло. 24 серпня (11 ст. ст.) 1918. Чис. 191 (9751). С. 4.

30. Темницький В. Загальна Українська Рада. Памяткова книжка Союзу Визволення України і календарь на 1917 рік з 103 ілюстраціями. Відень: Накладом Союзу Визволення України, 1917. С. 356–364.
31. Темницький В. Українські Січові Стрільці. (Думки й уваги з приводу укр. мілітарного руху). Відень: Накладом «Союзу Визволення України», 1915. 40 с.
32. Українська Боева Управа. Оповіщене. Вісти з Запорожа. Львів, 1914. 8 серпня. Чис. 97. Число добровольців. С. 3.
33. Українські Січові Стрільці 1914–1920 / Упоряд. Іван Іванець, Василь Софронів-Левицький. Третє видання. Монтреаль: Видавництво Ігоря Федіва, 1955. 211 с.
34. Універсал. Головна Українська Рада до всего українського народу! // Вісти з Запорожа. Львів, 1914. 8 серпня. Чис. 97. Число добровольців. С. 2–3.
35. Устав Товариства опіки над німцями Українських Січових Стрільців. Зальцбург, 1918. 8 с.
36. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВОВУ України). Ф. 2188. Оп. 2. Спр. 44. 650 арк.
37. ЦДАВОВУ України. Ф. 3807. Оп. 2. Спр. 1. 70 арк.
38. ЦДАВОВУ України. Ф. 3807. Оп. 2. Спр. 2. 103 арк.
39. ЦДАВОВУ України. Ф. 3807. Оп. 2. Спр. 3. 332 арк.
40. ЦДАВОВУ України. Ф. 3807. Оп. 2. Спр. 4. 180 арк.
41. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України). Ф. 353. Оп. 1. Спр. 8. 6 арк.
42. ЦДАЛ України. Ф. 353. Оп. 1. Спр. 228. 89 рк.
43. ЦДАЛ України. Ф. 353. Оп. 1. Спр. 241. 44 арк.
44. ЦДАЛ України. Ф. 359. Оп. 1. Спр. 369. 140 арк.
45. ЦДАЛ України. Ф. 360. Оп. 1. Спр. 486. 13 арк.
46. ЦДАЛ України. Ф. 366. Оп. 1. Спр. 7. 61 арк.
47. ЦДАЛ України. Ф. 385. Оп. 1. Спр. 2. 45 арк.
48. ЦДАЛ України. Ф. 385. Оп. 1. Спр. 8. 29 арк.
49. ЦДАЛ України. Ф. 385. Оп. 1. Спр. 12. 28 арк.
50. ЦДАЛ України. Ф. 385. Оп. 1. Спр. 49. 13 арк.
51. ЦДАЛ України. Ф. 410. Оп. 1. Спр. 55. 13 арк.
52. Шухевич С. Видиш брате мій (8 місяців серед УСС-ів). Львів: Видавнича кооператива «Червона Калина», 1930. 232 с.
53. Boberskyj I. Az ukran legional. Kepek, epizodok. Ukrania. Budapest, 1916. Nr. 9–10. P. 168–171.

Тетяна ЛАВРІН

кандидатка історичних наук, доцентка кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ІВАН ГОРБАЧЕВСЬКИЙ – МІНІСТР ЗДОРОВ'Я АВСТРІЇ

30 серпня 1917 р. професора Чеського університету в Празі, члена Палати панів, державного радника Івана Горбачевського призначено міністром здоров'я. Таким чином, це був перший українець, який став австрійським міністром.

Як щирий українець І. Горбачевський відчував реальні утиски власного народу з боку поляків та царської росії, орієнтувався на Австрію: у національно вільній Австрії бачив дорогу до волі і для свого народу. Саме тому ця скромна й інтелігентна людина ввійшла в міністерський кабінет у Відні.

У березні 1918 р. І. Горбачевський подав до Палати панів документи, що мотивували необхідність створення Міністерства здоров'я. І вирішальним аргументом на його користь були надзвичайно тяжкі умови життя населення, викликані війною. Після довгих і всебічних обговорень та дискусій закон про створення нового міністерства ухвалили. 30 липня 1918 р. І. Горбачевський отримав офіційне призначення на посаду міністра. І лише тепер він міг зайнятися формуванням міністерства.

Призначений на посаду міністра здоров'я, І. Горбачевський з усією відповідальністю і аргументованою цілеспрямованістю розпочав формування Міністерства здоров'я. Згідно з цісарським розпорядженням від 24 жовтня 1917